

Úr skýrslu til Viðskiptaþings 2005 „15% landið Ísland“

Ísland — Höfn Höfuðstöðva

Verslunarráð Íslands leggur á það áherslu að Íslendingar skoði alvarlega þau tækifæri sem felast í því að bjóða upp á einfalt og samkeppnishæft skattkerfi fyrir alþjóðlega starfsemi hérlandis.

Lítil hagkerfi hafa oft, eðli máls samkvæmt, ekki upp á mikið að bjóða alþjóðlegri starfsemi. Þau skortir framleiðslugetu sem stenst samanburð við það sem stærri þjóðir geta boðið. Þá er markaðurinn ekki stærri en svo að jafnvel meðalstór erlend fyrirtæki sjá sér ekki fært að hasla sér þar völl með hliðsjón af útrásarþörf sinni eingöngu. Það þarf með öðrum orðum eitthvað meira að koma til en hefðbundin eftirspurn ef litlum ríkjum á að takast að laða að erlenda fjárfestingu og erlenda starfsemi.

Á sama hátt þarf að leiða hugann að íslenskum fyrirtækjum sem í sívaxandi mæli leita á erlend mið og eru mörg hver orðin alþjóðleg. Sem dæmi má taka sum íslensku fjármálafyrirtækin sem núorðið hafa verulegan hluta tekna sinna erlendis frá. Sama má segja um mörg önnur íslensk útrásarfyrirtæki. Flest þessara fyrirtækja kjósa að vera áfram íslensk fyrirtæki þrátt fyrir þessa þróun í tekjuöflun, og halda höfuðstöðvum sínum hér á landi. Menningarleg og félagsleg tengsl Íslendinga sín á milli og jákvætt viðhorf erlendis til Íslands á að gera það að verkum að íslensk útrásarfyrirtæki sjái í því tækifæri umfram galla að eiga áfram hér á landi höfuðstöðvar sínar. Það á við um fjármálastofnanir sem og annars konar fyrirtæki. En líkt og á við um aðráttarafl fyrir erlendar fjárfestingar og erlenda starfsemi þá dregur góð stemning fyrir landinu ekki nógu langt ein og sér. Þess vegna telur Verslunarráð það mikilvægt að menn geri sér grein fyrir hvað

Það er í samfélaginu og efnahagslífinu sem gerir útslagið þegar fyrirtæki velur höfuðstöð sinni stað. Hér er því sjónum beint að samkeppnisstöðu Íslands hvað þetta snertir og bent á hvað betur má fara.

Samkeppnin er alls staðar og fer vaxandi

Lönd á borð við Sviss og Lúxemborg hafa um áratuga skeið unnið markvisst að þessum málum og eru nú leiðandi á sviði fjármála í heiminum. Þá hafa lönd eins og Ungverjaland og Írland einnig unnið ötullega að því að bæta samkeppnisstöðu sína á undanförunum árum og hafa lækkað skatta og einfaldað skattkerfið til þess að laða að erlent fjármagn og erlend fyrirtæki. Þessi lönd hafa náð ótrúlega góðum árangri á skömmum tíma. Af einhverjum ástæðum hafa íslensk stjórnvöld ekki farið þessa leið þó það hljóti að teljast einstaklega vænlegur kostur fyrir svo lítið en þó þróað og traust hagkerfi.

Dæmi frá Ungverjalandi

Á ótrúlega stuttum tíma hefur ungverskum stjórnvöldum tekist að gera Ungverjaland að eftirsóknaverðu landi fyrir viðtæka fjármála- og sérfræðiþjónustu. Þannig hafa erlend stórfyrirtæki leitað til Ungverjalandis með fjármálastarfsemi sína fyrst og fremst vegna þeirra skýru skilaboða sem koma þaðan um jákvæða afstöðu stjórnvalda til erlendra fjárfestinga í landinu og þjónustu við fjárfesta.

Ungverjaland, líkt og fleiri lönd, hefur að tilstuðlan Evrópusambandsins afnumið ákvæði sem heimila sérstaka skattlagningu alþjóðlegra viðskiptafélaga en hefur þess í stað lagað almenna skattkerfið hjá sér að þörfum þeirra alþjóðlegra stórfyrirtækja sem stjórnvöld vilja annað hvort viðhalda í landi sínu eða laða til sín. Til dæmis kveður nýleg löggjöf í Ungverjalandi á um að fyrirtækjaskattlagning verði 16%, en þó eingöngu 8% á þóknanir og vaxtatekjur innan samstæðu. Þá mun ekki verða tekinn afdráttarskattur af arðgreiðslum frá og með 1. janúar 2006, og skiptir þá ekki máli hvert arðurinn er greiddur. Auk þessa er veittur sérstakur skattafrádráttur vegna rannsóknar- og þróunarvinnu hjá ungverskum fyrirtækjum.

Veruleg samkeppni er á milli ríkja um erlendar fjárfestingar. Lönd eins og Bandaríkin og Bretland nota skatta- og tollalöggjöf sína óspart til að laða til sín erlendar fjárfestingar. Það skýtur því nokkuð skökku við þegar í skýrslu starfshóps fjármálaráðherra um umfang skattsvika á Íslandi (desember 2004) er það nefnt að auk skattaparadísá hafi ýmis lönd leiðst út í að lögfesta sérreglur um skattlagningu félaga í eigu erlendra aðila eða almennar reglur um skattlagningu tekna frá öðrum löndum. Þótt nefndin geri ekki nánar grein fyrir því hver þau séu þessi lönd sem hafi „leiðst út í“ slíkt þá má ljóst vera að það eru flest þróuð ríki heims.

Dæ mi frá Írlandi

Stjórnvöld á Írlandi hafa skýr markmið um beinar erlendar fjárfestingar og nýtingu fjármagns á Írlandi, enda hefur árangurinn ekki látið á sér standa eins og frægt er orðið. Almenn skattprósenta er nú aðeins 12,5% auk þess sem mögulegt er að nýta sérstaka frádráttarliði við útreikning skattstofna. Nýlega hefur verið samþykkt frumvarp til laga á írsku þinginu um enn frekari breytingar á skattalöggjöfnni. Nú er arður og söluhagnaður írskra fyrirtækja undanþeginn skatti, auk þess sem greiddur arður til erlendra hluthafa, að uppfylltum nokkuð rúmum skilyrðum, er einnig undanþeginn skatti. Þá hefur verið aukið við heimildir til frádráttar frá skattstofni vegna rannsókna og þróunar.

Íslendingar geta lært mikið af Írum og Ungverjum, þó ekki væri það nema viðhorf og einbeittur vilji stjórnvalda þessara ríkja til þess að ná árangri í samkeppni um tilteknar erlendar fjárfestingar. Litlum löndum á borð við Sviss, Írland og Lúxemborg hefur tekist mjög vel upp að skapa trausta umgjörð fyrir alþjóðlega starfsemi á sama tíma og þau njóta almenns trausts. Reglur í þessum löndum eru gegnsæjar og koma í veg fyrir að þær séu misnotaðar eða skaðlegar öðrum ríkjum.

Flutningur vel launaðra starfa á Vesturlöndum til láglauNALanda eins og Indlands og Kína hefur leitt til umtalsverðra breytinga í atvinnulífi Vesturlanda. Samkvæmt dönskum athugunum flytjast um 5.000 störf í Danmörku árlega til láglauNALanda. Íslendingar hafa ekki farið varhluta af þessari þróun. Margvíslegur iðnaður hefur færst til Eystrasaltsríkjanna og jafnvel störf í fiskvinnslu hafa flust til Kína þar sem tímakaup samsvarar 50-60 krónum. Íslenskt viðskiptalíf mun ekki geta keppt við þróunarlönd í launum. Það hefur hins vegar aldrei verið brýnna að skoða hvaða þætti í íslensku rekstrar- og efnahagsumhverfi megi styrkja til að bæta samkeppnisumhverfi Íslands og þeirra fyrirtækja sem hér starfa.

Til að ná raunverulegum árangri í samkeppni um erlendar fjárfestingar er brýnt að íslensk stjórnvöld setji sér skýr markmið um erlendar fjárfestingar, en einu sjáanlegu markmið íslenskra stjórnvalda varðandi erlenda fjárfesta virðast fyrst og fremst lúta að stóriðju. Ef íslensk stjórnvöld setja sér víðtækari markmið þá er skilaboðum komið á framfæri með beinum hætti við erlenda fjárfesta innan þeirra markhópa sem

stjórnvöld vilja höfða til, rétt eins og þeim skilaboðum hefur í áráraðir verið komið á framfæri varðandi stóriðjuna með góðum árangri.

Við erum á réttri leið...

Í könnun á vegum IMD viðskiptaháskólans í Lausanne í Sviss á samkeppnishæfni þjóða (World Competitiveness Yearbook 2004) árið 2003 er Ísland í 5. sæti. Margar fátækari þjóðir eru þó að klífa hratt upp þennan lista. Eistar, sem eru um 1,3 milljón, eru t.d. að styrkja verulega sína stöðu í samkeppni við aðrar þjóðir en þar í landi hefur verið ákveðið að lækka flata tekjuskattinn niður í 20% frá og með 1. janúar 2007 (er nú 24%). Þar er hagnaður fyrirtækja ekki skattlagður fyrr en hann fer út úr fyrirtækjunum.

Einfalt skattkerfi, flatur skattur, líkt og hjá Eistum og Litháum, getur bæði laðað til landsins margvíslega starfsemi og gert það að verkum að íslensk alþjóðafyrirtæki ákveði að vera áfram með bækistöðvar á Íslandi. Ef spár um vöxt stærstu fyrirtækja landsins á næstu árum reynast réttar geta skatttekjur af tíu stærstu fyrirtækjunum orðið meiri en sem nemur rekstri alls skólakerfisins. Það er mikið í húfi að við bjóðum upp á rekstrar- og skattaumhverfi í heimsklassa sem hvetur alþjóðleg fyrirtæki til að hafa bækistöðvar sínar á Íslandi.

Tekjur koma frá erlendum stórfyrirtækjum

Af þeim 13,8 milljörðum sem fyrirtæki greiddu í beina skatta í ríkissjóð fyrir árið 2002 stöfuðu um 350 milljónir frá um tíu bandarískum og kanadískum stórfyrirtækjum sem hafa stofnað eignarhalds- eða fjármögnunarfélög hér á landi til að þjónusta önnur félög innan samstæðu sinnar. Með öðrum orðum kom umtalsverður hluti af skatttekjum allra skattskyldra fyrirtækja á Íslandi frá þessum fáu erlendum stórfyrirtækjum (á bilinu 2-3%) og kostnaður Íslendinga vegna þeirra var nánast enginn, en hins vegar voru verulegar viðbótartekjur í formi óbeinna skatta hjá bönkum, þjónustuaðilum og ferðaþjónustu.

Þetta sýnir að okkar litla hagkerfi getur haft tekjur af því að bjóða hagstætt umhverfi fyrir alþjóðleg fyrirtæki og fjárfesta. Það kann að vera að þau byrji smátt hér á landi en ef aðstæður eru góðar kunna þau að auka umsvif sín hér. Stjórnvöld hafa hins vegar sýnt þessum fjárfestum lítinn áhuga og lítil sem engin

nýliðun á sér stað.¹ Ef vilji er til, þá getum við bæði haldið í íslensk alþjóðafyrirtæki og laðað til okkar erlend fyrirtæki og fjármagn.

Umhverfi fyrirtækja og fjárfesta hérlendis er á margan hátt mjög gott. Lagaumhverfið er með því besta og skilvirkasta sem gerist, og vonandi náum við að halda því þannig. Þá er tekjuskattur fyrirtækja ennþá lágur miðað við mörg samkeppnislönd okkar þótt í þeim efnum séu einnig nokkur lönd að gera enn betur. Þá skiptir verulegu máli að stjórnvöld ákváðu að afnema eignarskattinn frá og með 1. janúar 2005. Þetta almenna ágæta ástand má ekki verða til þess að stjórnvöld sýni andvaraleysi gagnvart því að viðhalda og efla frekar samkeppnisstöðu íslensks rekstrarumhverfis. Stöðugt verður að meta rekstrarumhverfi fyrirtækja og starfsfólks með tilliti til helstu samkeppnislanda og þeirra markmiða sem stjórnvöld hljóta að setja sér um erlendar fjárfestingar.

Nú þegar eru mörg íslensk fyrirtæki búin að hasla sér völl erlendis en mikilvægasta verkefni hérlendra stjórnvalda á komandi misserum er að búa svo um hnútana að rekstrarumhverfið sé samkeppnishæft og beinlínis stuðli að því að næsta stig í alþjóðavæðingu atvinnulífsins geti átt sér stað hér á landi en ekki erlendis. Það myndi fela í sér aukin alþjóðleg viðskipti og fjárfestingar til landsins, ekki síður en frá Íslandi. Hraðbrautin í átt til aukinnar alþjóðavæðingar íslenskra fyrirtækja má ekki vera einstefna út.

Það gleymist oft í umræðu um samruna eða yfirtöku íslenskra fyrirtækja við erlend fyrirtæki að enn sem komið er kjósa Íslendingar að halda starfsemi eignarhalds- eða móðurfélags hér á landi. Á sama tíma eru móðurfyrirtæki í nágrannalöndum okkar að færa sig til landa með hagstæðari skatthlutföll eða betri þjónustu. Ísland getur áfram verið höfn íslenskra fyrirtækja ef aðstæður til þess eru góðar hér á landi. Um leið getum við laðað til landsins erlenda starfsemi ef starfsumhverfi hér er samkeppnishæft.

¹ Til dæmis hefur bandarískt stórfyrirtæki ákveðið að næsta evrópska fjárfestingaverkefni þess upp á rúmlega 60 milljarða íslenskra króna verði ekki fjármagnað í gegnum Ísland, þar sem vinnuumhverfi þess er hér á landi er óhagstætt samanborið við Lúxemborg eða Holland og þjónusta opinberra aðila við það varla til staðar þó það greiði hér tugi, jafnvel hundruð milljóna, í skatt á hverju ári vegna síðasta verkefnis, þar sem af einhverjum ástæðum er ekki hægt að ræða starfsemi þess við embættismenn íslenskra skattfirvalda.

... en önnur lönd stefna í sömu átt ...

Ljóst er að lágt tekjuskattshlutfall héraendis hefur treyst samkeppnisstöðu íslenskra fyrirtækja. Hins vegar eru fjölmörg lönd að feta í sömu átt og við Íslendingar með lækkun skattpróscentunnar og einföldun skattkerfisins. Hér á eftir verða rakin nokkur dæmi um skatta á fjárfesta og fyrirtæki í nokkrum löndum.

Þann 1. maí 2004 fjölgaði löndum Evrópusambandsins um 10 með tilkomu Eistlands, Kýpur, Lettlands, Litháen, Möltu, Póllands, Slóvakíu, Slóveníu, Tékklands og Ungverjalands. Talsverð uppsveifla hefur verið í efnahagslífi þessara landa. Í flestum þessum löndum er fyrirtækjaskattlagning hófleg og ýmsar ívilnanir til frádráttar á skattstofnum, auk frísvæða.

Ekkert þessara landa leggur á eignaskatta eða sambærilega skatta. Þó skattaréttur þessara ríkja sé að mörgu leyti svipaður, þá er meðaltalsraunskattbyrði (MRS) landanna mjög mismunandi. Hún er lægst í Litháen (15%), en hæst á Möltu (35%), en MRS hinna nýju ríkja er að meðaltali ekki nema 21,27%. Það eru því æ fleiri fyrirtæki í ríkjum innan og utan Evrópusambandsins sem líta til þessara landa með fjárfestingar sínar.

Þannig er skattpróscentan í Kýpur komin í 10%, Tékklandi 24%, Eistlandi 0% (26% við úttekt hagnaðar), Ungverjalandi 16%, Lettlandi 15%, Litháen 15%, Möltu 35%, Póllandi 19%, Slóvakíu 19% og Slóveníu 25%. Þessi lönd eru síðan í óða önn að laga löggjöf sína enn frekar að þörfum erlendra fjárfesta, hvert land með sín skýru en mismunandi markmið og árangurinn lætur ekki á sér standa.

Raunveruleg skattbyrði skiptir máli

Í nýlegri skýrslu Ernst & Young og Centre for European Economic Research (júlí 2004) um meðaltalsraunskattbyrði í hinum nýju aðildarríkjum ESB vekur sérstaka athygli að það er Litháen sem kemur best út. Litháen er með lægstu skattpróscentu þessara ríkja og jafnframt fæstu sérreglurnar. Skiptir þá ekki máli hvort miðað er við skattareglur fyrir árið 2003, forsendur miðað við boðaðar lækkanir á skattpróscentu einstakra ríkja eða miðað við að fjárfestir sé erlent fyrirtæki (þýskt). Í skýrslunni er komist að þeirri niðurstöðu að skatthlutfallið sjálft sé mest afgerandi þátturinn þegar meta á meðaltalsraunskattbyrði í löndunum. En hvað varðar fjárfestingar milli landa er þó ljóst að miklu máli skiptir fyrir erlenda fjárfesta að reikna út aukaskattbyrði vegna afdráttarskatts á arðgreiðslum sem sum þessara landa leggja á, enda geti slík skattlagning haft afgerandi áhrif á raunverulega skattbyrði erlendra fjárfesta í ríkjunum.

Nefna má að Ungverjar hafa nú lækkað skatthlutfallið niður í 16%. Í skýrslu Ernst & Young kemur fram að 15% skattlagning í Litháen væri hagstæðari en 12% skattlagning í Ungverjalandi² enda þyrfti þýska fyrirtækið ekki að sæta viðbótarskattlagningu á arðgreiðslum í Litháen, en slíkur arður hefur verið skattskyldur í Ungverjalandi.

Ungverjar hafa hins vegar nú fallið frá skattlagningu á arðgreiðslum til erlendra fjárfesta frá og með 1. janúar 2006 í stað þess að lækka skattinn niður í 12%. Rétt er þó að hafa í huga að afdráttarskattlagning til móðurfélaga innan ESB mun leggjast af í öllum þessum ríkjum í kjölfar tilskipunar ESB (90/435/EB) um móðurfélög og dótturfélög. Þrátt fyrir það mun Litháen þó halda efsta sætinu skv. skýrslu Ernst & Young.

Gera verður ráð fyrir því að fjárfestar, innlendir sem erlendir, séu vel upplýstir um heildarskattlagningu fjárfestinga sinna þegar þeir bera saman einstaka fjárfestingarkosti og staðsetningar, enda er skattur einfaldlega hluti af kostnaði fyrirtækja sem taka þarf afstöðu til eins og um annan kostnað. Tekjuskattsprósenta fyrirtækja skiptir verulegu máli, en hún er þó eingöngu hluti af stærri heildarmynd sem allir upplýstir fjárfestar líta til.

Skatthlutfall fyrirtækja hefur verið að lækka víðs vegar um heim, en hvað sem sjálfri skattpróscentunni líður, þá verður almennt að gera ráð fyrir því að fjárfestar sýni skattgát í sínum fjárfestingum, þ.e. að þeir gæti að skattkostnaði öllum og gæti að réttum skattskilum skv. landslögum áður en til fjárfestingar kemur.

... og samkeppnisstaða Íslands er á sumum sviðum slök

Þegar reiknaður er út skattkostnaður beinna fjárfestinga á Íslandi þá líta fjárfestar m.a. til skatthlutfalls og tekjuskattsstofns til að finna út raunskattlagninguna, hvað sé frádráttarbært og svo framvegis. Sem dæmi um þetta má taka grískt fyrirtæki, sem hyggst stofna framleiðslufyrirtæki á Íslandi, Bretlandi eða Írlandi og félagið á að framleiða gleraugu úr áli skv. sérleyfi samstæðufélags á Ítalíu. Á Íslandi yrði hagnaðurinn tvískattlagður (18% og síðan 15% á arðgreiðslur), en ekki í hinum löndunum. Þá þyrfti félagið hugsanlega að greiða stimpilgjöld ef félagið er stofnað í formi hlutafélags eða sameignarfélags, allt að viðbættum 18% skatti á þóknarir til ítalska félagsins. Engin slík skattlagning ætti sér hins vegar stað á Bretlandi eða Írlandi, sbr. eftirfarandi skýringartöflu:

² Það hefur verið umræðu undanfarið í Ungverjalandi að lækka skattinn niður í 12%.

Skattkostnaður	Ísland	Bretland	Írland
Hagnaður	30,3% ³	30,0%	12,5%
Eignir	0% ⁴	0%	0%
Stimpilgjöld.....	0,5% ⁵	0%	0%
Þóknanaþgreiðslur	18% ⁶	0%	0%

Það má nokkuð ljóst vera að samanburður á skattkostnaði í þessu dæmi er mjög óhagstæður fyrir Ísland, en taka má fram að dæmið er sérvalið að því leyti að niðurstaðan í töflunni byggist á landslögum hvers ríkis, en ekki sérsamningum á milli ríkjanna, með þeirri undantekningu einni að almennt væri tekinn afdráttarskattur af þóknunum í Bretlandi ef ekki væri tvísköttunarsamningur við Grikkland. Þá má telja að skattlagning á arðgreiðslur til gríska móðurfélagsins standist ekki EES-samninginn, sbr. nýlegan dóm í sambærilegu máli gegn Noregi sem leitt hefur til lagabreytingar í Noregi.

Þegar skattstofninn í einstaka tilvikum er lítill eða enginn getur skattprósenta sjálf skipt litlu eða engu máli. Til dæmis er skattprósenta fyrirtækja í Hollandi rúm 30%, en almennt er fullur skattfrádráttur veittur vegna arðstekna frá dótturfélögum eða vegna hagnaðar af sölu þeirra, auk þess sem ekki er innheimtur afdráttarskattur af arðgreiðslum til ESB-ríkja, þó almennt afdráttarskatthlutfall arðs í Hollandi sé 30%.⁷ Skattskyldan í Hollandi í þessu tilviki væri því engin, þrátt fyrir háa skattprósentu.

Sömu sögu er að segja varðandi t.d. Noreg, Danmörku, Þýskaland, Lúxemborg, Frakkland. Sem raunhæft dæmi mætti taka bandarískt stórfyrirtæki sem stofnaði fyrirtæki í Svíþjóð, sem jafnframt ætti dótturfélög í öðrum löndum. Þannig myndi sænska fyrirtækið almennt vera undanþegið skatti á arðstekjum frá dótturfélögum sínum og almennt yrði ekki heldur um skattlagningu að ræða á arðgreiðslum til bandaríska

³ Hagnaður er 100 (100-18% = 82) og 82 er greiddur út sem arður og sætir 15% afdráttarskatti (82-15% = 69,7)

⁴ Eignaskattur var 0,6% en hefur nú verið afnuminn hér á landi frá og með 1. janúar 2005.

⁵ Stimpilgjöld eru lögð á nafnverð hlutabréfa, en ekki á hluti í einkahlutafélögum.

⁶ Óljóst er hvernig þessum skatti er skilað, en ríkisskattstjóri hefur gefið út leiðbeiningar um staðgreiðsluskyldu afdráttarskatts, en skv. tekjuskattslögum miðast skattstofninn við nettótekjur.

⁷ Um 30 af u.þ.b. 80 tvísköttunarsamningum Hollands kveða á um 0% afdráttarskatt, enda hefur stefna hollenskra yfirvalda um áratugi verið sú að afnema tvísköttun á hagnað fyrirtækja.

móðurfélagsins, þar sem fallið er frá slíkri skattlagningu skv. landslögum ef móðurfélagið er í ríki sem gert hefur tvísköttunarsamning við Svíþjóð (óháð því að samningurinn sjálfur heimilar 5-15% afdráttarskatt).

Það sama á við ef bandaríska stórfyrirtækið myndi ákveða að stofna fyrirtæki sitt í Danmörku eða Írlandi.⁸ Þá yrði hvorki sænska né danska félagið skattskyldt vegna söluhagnaðar á dótturfélögum.⁹ Á Íslandi myndi svona fyrirtæki hins vegar verða skattskyldt vegna söluhagnaðarins auk þess að þurfa að halda eftir 5 til 15% afdráttarskatti af arðgreiðslum til bandarískra hluthafa skv. landslögum og tvísköttunarsamningi við Bandaríkin.

Nýtum okkur sóknarfærin ...

Af framansögðu má vera ljóst að 15% tekjuskattur fyrirtækja á Íslandi er fjarri því að vera í ósamræmi við það sem gerist í mörgum samkeppnislöndum okkar. En samanburðurinn sýnir að þótt lágt skatthlutfall sé mikilvægt til að laða atvinnustarfsemi að landinu eða halda fyrirtækjum hérlendis þá er jafnframt nauðsynlegt að huga að því hvernig fjárfestingar Íslendingar vilja laða að erlendis frá og hvaða þjónusta eigi að standa þessum fjárfestum til boða. Þannig tryggir 15% tekjuskattur fyrirtækja ekki einn og sér samkeppnisstöðu íslensks atvinnulífs.

Ef hugað er að öðrum þáttum, eins og skattlagningu söluhagnaðar og arðs, auk hugsanlegra frádráttarliða vegna rannsóknar- og þróunarvinnu, þá væru slíkar breytingar á skattalögum fyrst og fremst tæknilegar, en gætu leitt til verulegs árangurs eins og dæmin frá nágrannalöndum, t.d. Írlandi, sanna.

Með þeim tillögum, sem hér eru kynntar, um umbætur á íslensku skattumhverfi fyrir alþjóðlega starfsemi eru opnaðir möguleikar á að Ísland verði alþjóðleg miðstöð fjármála. Því fer fjarri að hér sé um óraunhæfa sýn að ræða og jafnframt er ekki verið að leggja til að Ísland kynni sig sem eins konar skattaparadís fyrirtækja. Með einföldu skattkerfi, lágri skattprósentu og skýrum reglum má markaðssetja Ísland sem nýjan valkost fyrir fjármagn sem keppir við þau lönd sem bestum árangri hafa náð á þessu sviði, um leið og innlend fjármálafyrirtæki eflast. Það er augljóst að svo lítið en öflugt efnahagskerfi eins og það íslenska á verulega möguleika á að ná glæsilegum árangri á þessu sviði.

⁸ Á Írlandi er skattprósentan þar að auki eingöngu 12,5%.

⁹ Eftir þriggja ára eignarhald í Danmörku, en án tímamarka í Svíþjóð.

Söluhagnaður verði undanþeginn skattlagningu

Þeim ríkjum fjölgar þar sem söluhagnaður¹⁰ er undanþeginn skattlagningu. Þar er ekki eingöngu verið að stuðla að frjálsari og betri nýtingu á fjármagni, heldur er jafnframt verið að stuðla að því að eignarhald dótturfélaga sé í viðkomandi lögsögu en ekki í erlendum dótturfélögum (eignarhaldsfélögum). Þannig hafa lönd eins og Ástralía, Svíþjóð, Danmörk, Frakkland, Þýskaland, Belgía, Lúxemborg og Holland undanþegið slíkan hagnað skattskyldu að uppfylltum skilyrðum í landslögum.

Þessi lönd bæta því ekki aðeins rekstrarskilyrði eigin fyrirtækja, svo og aðstöðu innlendra eftirlitsaðila, heldur auðvelda þau innlendum aðilum að koma með fjármagnið til baka um leið og þau laða einnig til sín erlenda fjárfesta og aukið fjármagn með tilheyrandi beinum og óbeinum skatttekjum.

Nágrannalönd okkar, Noregur, Danmörk og Svíþjóð, hafa valið þá leið að undanþiggja söluhagnað skattskyldu að ákveðnum skilyrðum uppfylltum. Þannig er t.d. söluhagnaður undanþeginn í Noregi án takmarkana, þ.e. ekki skiptir máli hvort um er að ræða beinar eða óbeinar fjárfestingar til lengri eða skemmri tíma. Niðurstaða norsku leiðarinnar er til fyrirmyndar hvað þetta varðar. Hún myndi passa vel hér á landi, enda þyrfti eingöngu að koma til einfaldra tæknilegra breytinga á tekjuskattslögum, þar sem farið væri með söluhagnað með sama hætti og um arðstekjur, enda í raun um sitt hvora hliðina á sama peningnum að ræða. Þá er söluhagnaður og arður einstaklinga, sem hluthafa í íslenskum fyrirtækjum, skattlagður með sama hætti, þ.e. í 10% fjármagnstekjuskatti.

Ef skattlagningu söluhagnaðar yrði breytt með þessum hætti, þá myndi það leiða til þess að innlendir fjárfestar myndu í auknum mæli kjósa að hafa eignarhald sitt í innlendum eignarhaldsfélögum, frekar en erlendum (hvort heldur á meginlandi Evrópu eða í skattaparadísum). Það myndi gera allt eftirlit skilvirkt og auðvelt og spara fjárfestum umtalsvert fé og fyrirhöfn.

Á Íslandi er þessi söluhagnaður nú skattskyldur¹¹ og eru íslensku reglurnar ekki til þess fallnar að auka skilvirkni fjármagns eða gagnsæi skattgreiðslna. Hér á landi eru íslensk fyrirtæki ekki eingöngu skattskyld vegna söluhagnaðar, heldur þurfa erlendir fjárfestar jafnframt að sæta skattlagningu hér á hagnaði vegna sölu á íslensku fyrirtækjunum.

¹⁰ Með orðinu „söluhagnaði“ er hér eingöngu átt við hagnað móðurfélags vegna sölu á dótturfélagi.

¹¹ Þó hægt að fresta skattskyldu að uppfylltum lagaskilyrðum.

Að fá sem mest út úr því fjármagni sem til er

Haft er eftir Helen Coonan, skattamálaráðherra Ástralíu að þær 160 milljónir ástralskra dollara sem fjárfestir eru í erlendum rekstri skili sér í bættri nýtingu þess fjármagns og þar einnig í bættum lífskjörum Ástrala.¹² Ástralar hafa kynnt reglulega á undanförunum árum alþjóðlegar skattaumbætur m.a. afnám skatts á söluhagnað ástralskra fyrirtækja, svo og á erlendar arðstekjur og hagnað útibúa.

Ljóst er að stjórnvöld í Ástralíu, líkt og á Írlandi, Lúxemborg, Sviss og víðar, hafa mjög skýr markmið og staðfasta stefnu í umbótum sínum á skattareglum. Jafnframt virðist vera fullkominn skilningur á þýðingu þess að skattareglur hamli ekki hagkvæmni nýtingar fjármagns. Markmiðið er klárlega að auka innlendar og erlendar fjárfestingar og bæta nýtingu og ávöxtun fjármagns – „öllum þegnum Ástralíu til hagsældar“ eins og Coonan komst að orði.

Samanburðartafla á næstu síðu sýnir mismunandi skattareglur um söluhagnað í nokkrum EES-löndum. Annars vegar hagnað erlendra fjárfesta á hlut í innlendum fyrirtækjum og hins vegar hagnað innlends móðurfélags á dótturfélagi sínu, auk þess að sýna hvort eignarskattur sé lagður þar á eða ekki.

Þessi samanburður á skattskyldu söluhagnaðar er verulega óhagstæður fyrir Ísland. Sökum þessa er brýnt að íslensk stjórnvöld grípi til aðgerða til að gera íslenskum fyrirtækjum kleift að halda utan um fjárfestingar sínar með íslenskum eignarhaldsfélögum og beinlínis hvetji þau til þess.

¹² News – Legal Media Group (www.legalmediagroup.com), 20. apríl 2004.

Yfirlit yfir skattalega meðferð söluhagnaðar í EES-löndunum ¹³					
EES-lönd	Takmörkuð skattskylda söluhagn.	Full skattskylda söluhagn.	EES-lönd	Takmörkuð skattskylda söluhagn.	Full skattskylda söluhagn.
Austurríki ...	Nei/já	Nei*	Króatía	Nei	Já
Belgía	Já	Nei*	Kýpur	Nei	Nei
Bretland	Já*	Nei*	Lúxemborg	Nei*	Nei*
Danmörk	Nei	Nei*	Makedónía	Nei	Nei
Eistland	Nei	Nei	Malta	Nei	Nei*
Finnland	Nei	Já	Mónakó	Nei	Nei*
Frakkland	Nei/já	Nei*	Noregur	Nei (2004)	Nei (2004)
Holland	Nei*	Nei*	Slóvenía	Nei*	Nei*
Ísland	Já	Já	Svíþjóð	Nei*	Nei*
Írland	Nei	Nei* (2005)	Ungverjaland	Nei	Nei/já
Mön	Nei	Nei	Þýskaland	Nei	Nei*

Hér skipta reglur um skattskyldu söluhagnaðar miklu máli og er mikilvægt að íslensk stjórnvöld taki við sér í þessum efnum og fylgi fordæmum nágrannaþjóða í að afnema þessa skattskyldu fyrirtækjanna. Hér er lagt til að söluhagnaður verði undanþeginn skattlagningu með sama hætti og móttækinn arður. Ef stuðlað er að bættri nýtingu fjármagns með því að skattleggja ekki söluhagnað fyrirtækjanna hér á landi er ýtt undir að Íslendingar staðsetji eigin sínar í íslenskum eignarhaldsfélögum og stuðlað þannig að því að endanleg skattlagning innlendra hluthafa fari fram hér á landi. Erlendir hluthafar í íslenskum útrásarfyrirtækjum myndu einnig skapa auknar beinar eða óbeinar skatttekjur hér á landi í gegnum slíkt eignarhald.

¹³ Í töflu hafa athugasemdir gróflega verið flokkaðar með eftirfarandi meginmerkingum (geta verið mjög mismunandi eftir löndum): Nei/já = Lækkað skatthlutfall eða aðrar ívilnanir, Nei* = Undanþegið að uppfylltum skilyrðum, Já* = Skattskyld almennt, en þó með undanþágum.

Af hverju erlend eignarhaldsfélög?

Frá sjónarhóli skattfirvalda hlýtur að vera æskilegt að fjárfestingar séu almennt í höndum íslenskra eignarhaldsfélaga. Hvort heldur það varðar innlendar eða erlendar fjárfestingar Íslendinga, þá hljóta menn að spyrja: Af hverju að hafa þessar fjárfestingar í erlendum eignarhaldsfélögum?

Afdráttarskattar af arði til erlendra hluthafa felldir niður

Eins og rætt er hér að framan þá er ekki tekinn afdráttarskattur af arði í Bretlandi þegar hann er greiddur til erlendra hluthafa og sams konar regla mun gilda í Ungverjalandi frá og með 1. janúar 2006. Mörg önnur lönd hafa einnig sett í löggjöf sína veigamiklar undantekningar á afdráttarskattsreglum þegar um arðgreiðslur til erlendra hluthafa er að ræða. Skiptir þar mestu að þessi lönd falla frá afdráttarskattinum þegar um arðgreiðslur er að ræða til félags sem er heimilisfast í ríki (viðtökuríki) sem gert hefur tvísköttunarsamning við landið sem greiðslan fer frá (greiðsluríkið) eða þegar greitt er til ríkis með sambærilega skattlagningu og greiðsluríki. Skiptir þá ekki máli hvort greiðsluríkið eigi rétt á afdráttarskatti í öðrum tilvikum eða skv. tvísköttunarsamningi, þar sem að uppfylltum ákveðnum skilyrðum er einhliða fallið frá þeirri skattlagningu samkvæmt landsrétti greiðsluríkisins. Danmörk, Svíþjóð og Írland eru góð dæmi um lönd sem hafa lögleitt þessar reglur með einum eða öðrum hætti.

Þá er ekki tekinn afdráttarskattur af arði á milli félaga innan Evrópusambandsins að uppfylltum skilyrðum reglugerðar þar um. Reglur EES um frjálst flæði fjármagns og staðfesturétt heimila ekki að skattlagning milli fyrirtækja sé vægari fyrir innlend fyrirtæki heldur önnur fyrirtæki sem heimilisföst eru innan EES. Þetta hafa norskir dómar staðfest og nú nýlega EES-dómstóllinn. Í kjölfarið hafa tekið gildi nýjar reglur í Noregi. Þannig er enginn afdráttarskattur tekinn í Noregi þegar norskt fyrirtæki greiðir arð til félags sem heimilisfast er í EES-ríki og uppfyllir önnur skilyrði sem kunna að verða sett í löggjöfinni. Jafnframt er í Noregi veittur sami persónuafsláttur til EES-þegna eins og innlendra. Auk þess hafa verið lögfestar víðtækar skattundanþágur fyrir norsk fyrirtæki, þ.m.t. skattfrelsi söluhagnaðar.

Eins og víðast hvar annars staðar er málum þannig háttað hér á landi að íslenskt móðurfélag sætir engri raun skattlagningu á arð sem það fær greitt frá dótturfélagi sínu. Í framkvæmd heldur dótturfélag eftir 10% af arðinum, sem móðurfélagið fær endurgreitt á næsta ári.¹⁴ Hins vegar sætir móðurfélag á EES- svæðinu,

¹⁴ Æskilegt væri að heimila dótturfélögum undanþágu á innheimtu þessa skatts til að komast hjá fjárbindingu og óþarfa umstangi og skrifinnsku skattfirvalda.

sem á íslenskt dótturfélag, allt að 15% afdráttarskatti á Íslandi,¹⁵ en ekki er til staðar sambærileg heimild fyrir þessi félög að fá þann skatt endurgreiddan með sama hætti og íslensk félög fá. Þegar þessar greiðslur til móðurfélaga innan ESS eru látnar sæta afdráttarskatti hér á landi án heimildar til endurgreiðslu, þá er um klára mismunun að ræða, líkt og í Noregi, sbr. dóm EES-dómstólsins.

Það er því nokkuð ljóst að íslensk stjórnvöld þurfa að laga skattalöggjöf sína að EES-reglunum sem fyrst með sama hætti og Noregur, þ.m.t. varðandi reglurnar um afdráttarskatt af arði. Þá þurfa íslensk stjórnvöld að hefja viðræður innan EES um að íslensk fyrirtæki njóti sama réttar hvað þetta varðar og önnur félög innan ESB.

Ríki eru í auknum mæli farin að leggja áherslu á að falla beinlínis frá tvísköttun á arði í tvísköttunarsamningum sín á milli. Þetta kemur t.d. fram í nýrri samningsfyrirmynd Bandaríkjanna og nýlegum samningum þeirra við Ástralíu, Bretland og Holland. Ísland og Bandaríkin eru nú í viðræðum um nýjan tvísköttunarsamning og væntanlega munu Bandaríkin fara fram á afnám tvísköttunar á hagnaði fyrirtækja. Íslendingar ættu að þekkja þáð boð.

Hins vegar er stefna íslensku tvísköttunarnefndarinnar almennt með þeim hætti að menn í atvinnulífinu eru ekki vongóðir um afnám slíkrar tvísköttunar á milli Íslands og Bandaríkjanna, ef til nýs samnings þarf að koma. Einhverra hluta vegna hafa tvísköttunarsamningar Íslands nefnilega kveðið á um tvísköttun frekar en um afnám tvísköttunar, sbr. ákvæði um afdráttarskatta á arði og þóknunum í íslensku samningsfyrirmyndinni, sem leiðir til beinlínis til tvísköttunar á þessar tekjur.

Það er löngu kominn tími til að íslensk stjórnvöld móti skýra stefnu í þessum málum og grípi til skipulagðra aðgerða til að laða til landsins erlent fjármagn og auðveldi innlendum útrásarfyrirtækjum enn frekar að hasla sér völl erlendis í gegnum innlend eignarhaldsfélög. Þannig getur Ísland orðið öflug miðstöð alþjóðlegra fyrirtækja með eða án íslensks bakgrunns.

Hér hlýtur að skipta miklu máli að einfalt er að gera breytingar á íslensku löggjöfinni ef vilji stendur til þess. Þá er ekki síður mikilvægt að íslensk yfirvöld breyti lögunum hvort eð er í ljósi skuldbindinga sinna skv. EES- samningnum, sbr. hinn nýja dóm ESS dómstólsins í “norska bankamálinu”. Hér þyrftu fyrst og fremst

¹⁵ Einstaka tvísköttunarsamningar gætu lækkað þennan skatt í 0%, 5% eða 10%.

að koma til tæknilegar breytingar á einstaka ákvæðum íslenskra skattalaga. Slíkar breytingar hefðu lítil áhrif á núverandi skattstofna fyrir ríkissjóð, en breytingar myndu hins vegar skapa grundvöll fyrir verulegar beinar og óbeinar skatttekjur í framtíðinni - eins og dæmin sanna. Það eru því mikil tækifæri fyrir Ísland í samkeppninni um alþjóðlegt fjármagn og brýnt að íslensk stjórnvöld skerpi á markmiðum sínum í þessum efnunum.

Þannig hlýtur að vera umhugsunarvert fyrir íslensk stjórnvöld hvort rétt sé að falla alfarið frá afdráttarskatti á arði til erlendra móðurfyrirtækja, líkt og Ungverjar hafa gert, eða falla frá skattinum ef móðurfyrirtækið er í EES-landi eða landi sem Ísland hefur gert tvísköttunarsamning við, sbr. lausnir Íra, Svía og Norðmanna.

... og tókum af festu á skattsvikum

„Útrás hefur aukið skattsvik.“ Í desember dundu yfir landsmenn fréttir af því að útrásarfyrirtækin og ráðgjafar þeirra séu líklega með óhreint mjöl í pokahorninu og reyni ýmislegt til að komast undan því að greiða skatta. Tilfnið var áður nefnd skýrsla embættismanna um umfang skattsvika á Íslandi. Í inngangi skýrslunnar kemur reyndar fram að ekki var skoðað með faglegum hætti umfang skattsvika hérlendis en samt er komist að þeirri niðurstöðu að nýjum skattsvikaleiðum sem tengjast útlöndum hafi fjölgað.

Í framhaldinu er vitnað til erlendra rannsókna, sem gefa til kynna að skattsvik tengd alþjóðlegri starfsemi hafi aukist. Það sem sagt er um tilvik tengd Íslandi er að mörg dæmi séu þekkt erlendis um skattsvik sem tengjast alþjóðlegum viðskiptum og að við könnun íslenskra skattyfirvalda komið í ljós slík „tilvik“. Þá voru tíundaðir dómur um skattsvik, sem allir fjölluðu um virðisaukaskatt án þess að greina þau brot frekar.

Skatttekjur ríkissjóðs er grundvöllur íslenska velferðarkerfisins og þjóðfélagsins í heild. Skattsvik, af hvaða toga sem er, eru því alvarleg meinsemd í íslensku þjóðfélagi. Umfjöllun um skattsvik verða að vera vonduð og brýnt að hægt sé að taka mark á fræðilegri umfjöllun um þau. Þær almennu dylgjur sem koma fram gagnvart atvinnulífinu í áðurgreindri skýrslu er til vansa og ekki til þess fallnar að stuðla að frekari árangri í baráttu gegn skattsvikum.

Verslunarráð leggur áherslu á að tekið sé af festu á öllum skattsvikum, hvort heldur er vegna innlendra eða alþjóðlegra viðskipta. Skattsvik hvers konar skekkja samkeppnisstöðu fyrirtækja. Enda þótt fá dæmi hafi komið fram hérlendis um skattsvik vegna alþjóðlegra viðskipta er rétt að hafa í huga reynslu annarra ríkja á þessu sviði. Í skýrslu skattsvikanefndar fjármálaráðherra eru nefnd nokkur tilvik, sem komið hafa upp,

aðallega erlendis, og varða skattsvik skv. erlendum lögum sem tengjast alþjóðlegum viðskiptum. Þar á meðal eru nefnd dæmi um málamyndabúsetu erlendis, yfirfærslu hagnaðar til erlends dótturfélags, viðskipti við fjármunaleigur í skattaparadísnum og að tekjur erlendis eru ekki taldar fram. Skýrslan varpar hins vegar engu ljósi á það hvort eitthvað af þessu sé raunverulegt vandamál hér á landi eða ekki, en látið að því liggja að svo sé. Þetta eru vægast sagt mjög óheppileg vinnubrögð í skýrslu sem á að vera fræðilegur grundvöllur á umræðu um skattamál.

Það eru ekki mörg ár síðan íslenskt atvinnulíf einkenndist af litlum fyrirtækjum og örfáum fyrirtækjum sem kallast gátu lítil eða meðalstór fyrirtæki í Evrópu. Nú er svo komið að Íslendingar hafa eignast mörg fyrirtæki sem hafa vaxið hratt og eru af allt annarri stærðargráðu en áður þekktist.

Þau vatnaskil sem orðið hafa í íslensku atvinnulífi þýða að stór fyrirtæki og ráðgjafar þeirra hafa alla burði til þess að öðlast dýpri þekkingu á sviði skattamála sem áður þekktist ekki hérlendis. Nú eru það þannig ekki lengur bara fjármálaráðuneytið og stofnanir þess sem hafa yfirburðaþekkingu á sviði skattamála í landinu. Skattasérfræðingar eru starfandi í æ fleiri fyrirtækjum og hafa nú mun meiri þekkingu í alþjóðlegum skattarétti en áður tíðkaðist í atvinnulífinu. Embættismenn hitta því í atvinnulífinu oft jafningja sína og jafnvel ofjarla á þessu sviði.

Þessi staðreynd kann að vera ein meginástæða þess að stofnanir ráðuneytisins hafa dregið verulega úr samskiptum við atvinnulífið og ráðgjafa þeirra. Þá er alltaf hætta á að menn einblíni á þörfina fyrir aukinni þekkingu innan kerfisins og þörfina fyrir fleiri starfsmenn og þá verður vissulega hætta á að menn geri of mikið úr þeim vanda sem hugsanlega er til staðar og ofmeti þörfina á sértækum aðgerðum. Þannig mætti fjármálaráðuneytið og skattyfirvöld íhuga hvort rétt sé að taka upp jákvæðari vinnubrögð gagnvart atvinnulífinu eins og tíðkast mjög víða erlendis og einnig t.d. hér hjá Fjármálaeftirlitinu, þar sem fundir og samskipti eftirlitsins og starfsmanna eftirlitsskyldra aðila eru algeng. Slík vinnubrögð leiða til þess að báðir aðilar fá dýpri vitneskju og tilfinningu fyrir þörfum og starfsemi hvors annars og auka á gagnkvæma virðingu þó ekki séu menn ávallt sammála.

Íslenskt viðskiptalíf heldur ekki hlífiskildi yfir lögbrotum. Verslunarráð bendir á að órökstuddar alhæfingar, sem varpað er fram hér innanlands í hita dægurmálaumræðu hafa mun varanlegri áhrif en menn trúlega átta sig á. Slík ummæli lifa oft lengi og er varpað fram í alþjóðlegum fjölmiðlum jafnvel árum saman. Þau hafa því miður þau áhrif að draga úr trausti á íslenskum fyrirtækjum á alþjóðavettvangi og

viðskiptalífinu í heild. Ímynd landsins, sem lands einstaklinga og fyrirtækja sem eru traustir og varanlegir viðskiptaaðilar, er mjög verðmæt og það þarf að hlúa að henni — einkum í heimi alþjóðaviðskipta sem er nú sem aldrei fyrr að einblína á viðskiptasiðferði. Slík neikvæð ummæli sem eru höfð eftir íslenskum stjórnvöldum nýtast samkeppnisaðilunum í þeirra vinnu.